

13. Becsehely határa (Zala megye) U, Ró, Á, Kő

A Nagykanizsai és a Letenyi kistérségekben, a szélessávú optikai körzethálózat fejlesztéséhez készült előzetes régészeti dokumentáció részét képező terepbejárást 2013. június 17.–július 3. között végezték el az MNM NÖK munkatársai. A vizsgálat a tervezett nyomvonal tengelyétől mintegy 50-50 m széles sávban történt, mely 69 régészeti lelőhelyet érintett. Ennek során Becsehely határában egy lelőhelyet hitelesítettünk és két új régészeti lelőhelyet lokalizáltunk.

Bikalja (KÖH 84559): Becsehely, Újmajortól Ny-ra, a 7-es sz. főút É-i oldalán, 0,6–1,8 m magas kukoricásban, változó látási viszonyok között, a dombtető közepén újabb régészeti lelőhely jelentkezett Árpád-kori kerámiatöredékekkel, valamint egy pattintékkal. Ez feltehetőleg a 14. századi forrásokban említett Bikalja középkori település, mely a 75136 j., a 7-es és az M7-re vezető utak csomópontjában és a domboldalra húzódva terülhetett el.

Bükkalja-dűlő (KÖH 48583): Becsehely, Újmajortól Ny-ra, a falurész, a 7-es főút, a Borsfai-patak és a Vervölgy-árok által határolt területen fekszik a nagy kiterjedésű, több korszakos lelőhely. A mostani terepbejárásunkkor a 7-es főút D-i oldalán 0,4–0,6 m-es kukoricában, jó megfigyelési körülmények között a középső neolitik DVK és Sopot-kultúra számos kerámiatöredékét és két radiolarit pattintékot találtunk. Ezek alapján É-i, ÉNy-i irányban lelőhelybővülést tapasztaltunk.

Malomi-rét (KÖH 84561): A Becsehelyről Valkonya fele vezető 75136 j. út K-i oldalán, a műút és a Borsfai-patak közötti területen 0,5 m magas kukoricásban, jó megfigyelési körülmények között új, korábban ismeretlen régészeti lelőhelyet lokalizáltunk. Itt a felszínről középkori és kevés római kori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Spolár Erika technikus és Balogh Lőrinc egyetemi hallgató (PTE).

TOKAI ZITA MÁRIA

14. Bedegkér határa (Somogy megye) Ő, Ró, Kő

Tolna megyei középkori templomok célzott terepbejárása keretében a település határában az alábbi lelőhelyeken végeztünk megfigyeléseket.

Alsó-Halastó-dűlő (KÖH 85897): Ismét bejártuk a középkori Bedeg 2008-ban azonosított⁷ templomának helyét a falutól DK-re, a Csabai-árokba folyó két forrás völgye által közrezárt, helyenként meredek kiemelkedésen. Akkoriban a faluhely fedett volt, most a templomtól D-re, a Csabai-árokkal párhuzamosan kb. 200 m hosszan sok középkori kerámiát gyűjtöttünk, egészen a patakparti domb tetejéig.

Csaba (KÖH 85899): 1983-ban Költő László helyszínelést végzett a Csaba utca 283. sz. előtt, ahol beszakadt az út. Megállapította, hogy ismeretlen korú téglaegető rejtőzik az út alatt. Az említett ház vonalában, a Csabai-árok K-i felén húzódó szántásban szórványosan néhány római kori kerámiát gyűjtöttünk. A felszínen sok a recens építési törmelék, néhány téglaviszont egyértelműen római kori. A patak Ny-i felét a fedettség miatt nem jártuk be. A téglaegető talán a római kori telephez tartozhat.

7 RKM 2008, 148.

Kosztylek (Szentegyházi-dűlő) (KÖH 50517): Ismét bejártuk a 2005-ben azonosított⁸ templomos falut a határ É-i szélén, a kányai országút Ny-i felén. A templom helyét az É–D irányú földnyelv D-i végén kevesebb kő- és téglatöredék jelzi. A templom dombjától D-re a fedettség miatt megfigyelést végezni nem tudtunk. A templomtól Ny-ra fekvő, száraz szántással borított lankán viszonylag kevés kerámiát gyűjtöttünk a lábánál fekvő völgyig, amelyben egykor bizonyára víz is folyt. (Ld. még Bedegkér, Szentegyházi-dűlő lelőhelyet.)

Magyarkér, Kéri utca (KÖH 85937): Pesty Frigyes 1864-es helynévgyűjtése szerint ekkor a tótkéri temetőben épület nyoma volt látható. Kér településrész temetőjének sírjai körül korábban több alkalommal sem találtunk leleteket. Október 11-én a Bedeg felé vezető út Ny-i oldalán, Magyarkér D-i szélétől a somogyegresi elágazóig, a házakkal szemben fekvő keskeny szántásban intenzív középkori faluhelyet, valamint ritkásabban őskori töredékeket figyeltem meg. A házak feletti dombon fekvő temetőtől Ny-ra, az út mentén a művelt, illetve elhagyott szőlők közti kukoricásban további kevés középkori cserepet gyűjtöttem. Magyarkér belterületének D-i része alatt tehát igazolható egy középkori faluhely léte, bár a templom helye továbbra sem azonosított.

K. NÉMETH ANDRÁS – VARGA MÁTÉ

15. Bedegkér, Szentegyházi-dűlő (KÖH 50517)

(Somogy megye) Kő

A Tabi kistérségben, a szélessávú optikai körzethálózat fejlesztéséhez készült előzetes régészeti dokumentáció részét képező terepbejárást 2013. június 18–20. között végezték el az MNM NÖK munkatársai. A vizsgálat a tervezett nyomvonal tengelyétől mintegy 50-50 m széles sávban történt, mely 8 régészeti lelőhelyet érintett.

Ennek során a Kányáról Bedegkérre vezető műút Ny-i oldalán, kukoricatáblában végeztünk terepbejárást, közepes megfigyelési körülmények között. Itt egy intenzív középkori lelőhelyet lokalizáltunk. A lelőhely központi része valószínűleg a dombtetőn lehet, de ez a rész a már magas kukorica miatt bejárhatatlan volt ebben az időszakban. D-i irányban kiterjedését sem tudtuk pontos lehatárolni, mivel azon búzatábla állt. A lelőhely méretének pontos meghatározásához betakarítás, illetve szántás utáni ismételt terepbejárás szükséges.

A Somogy Megye Földrajzi Nevei című monográfia szerint ezen a területen egykor templom állt, innen kapta a dűlő a nevét.⁹ Ld. Bedegkér, Kosztylek lelőhelyet.

Munkatársak: Faiszt Szabina, Nagy Mónika, Skriba Pál, Spolár Erika, Vágusz Anina technikusok.

TOKAI ZITA MÁRIA

16. Besenyszög, Berek-ér-part (M4 16. lh.) (KÖH 65464)

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) Sza, I

Az M4 gyorsforgalmi út Abony–Fegyvernek 96+055–125+000 km szelvények közötti szakaszának építését megelőzően az

8 RKM 2005, 184.

9 Végh József–Papp László szerk.: Somogy Megye Földrajzi Nevei. Budapest 1974, 233.

MNM NÖK munkatársai előzetes régészeti dokumentáció készítésének keretében végeztek próbafeltárást a lelőhelyen.

A lelőhely Besenyszögtől messze DK-re, a Millérbe torkolló Berek-értől D-re, a Szurmai-tanyától ugyancsak D-re, a Tisza jobb partján, a Fokorú-pusztának nevezett egykori ártéri sziget K-i partján helyezkedik el. Az M4 autópálya Abony–Fegyvernek szakaszának építéséhez kapcsolódó örökségvédelmi munkálatok során terepbejárással azonosított lelőhelyen 2013-ban az MNM NÖK munkatársai végeztek geofizikai kutatást és próbafeltárást, amely 1653,48 m²-t érintett. Ennek során egy nagy méretű, rendkívül intenzív megtelepedésről árulkodó római császárkori (szarmata) falu részletét sikerült mozaikosan megismerni.

Összesen 94 régészeti korú jelenséget azonosítottunk és tártunk fel, amit 88 objektumhoz soroltunk. Ebből 19 gödröt és egy tűzhelyet feltételezsen római császárkori objektumként határoztunk meg, míg további 12 gödör és 3 árok kora (leletanyag hiányában) egyelőre nem határozható meg. Többségüket – formájuk, méretük, betöltésük és elhelyezkedésük alapján – a későbbiekben valószínűleg szintén a szarmata településhez lehet rendelni. A szelvényfalak tanúsága alapján a régészeti jelenségek betöltését többnyire a mai felszíntől mért 50–70 cm-es mélységben lehetett dokumentálni, egyes esetekben azonban már 40 cm mélyen észrevettük az objektumokat. A próbafeltárási jellege miatt, sok esetben csak a régészeti jelenségek egy része esett a keskeny kutatóárkokba. Amint azt fentebb már jeleztük, a telepjelenségek többsége nagy és közepes méretű, kör, illetve ovális alakú, rendszerint méhkas oldalú gödör volt, amit egykoron gabonátárolásra használhattak. Három épületet azonosítottunk: egy viszonylag nagy méretű (415×396 cm), lekerekített sarkú, négyszögletes alaprajzú veremházat teljes terjedelmében, míg két hasonló, félig földbe mélyített alapú épületnek csak a sarokrészletét tudtuk feltárni. A lelőhely ÉK-i részén kijelölt I/F. kutatóárkokban 1 bolygatatlan szarmata női temetés került elő. Az eddig azonosított és feltárt 4 árok részletből sajnos csak az egyikben volt keltező értékű leletanyag.

A megelőző régészeti feltárást már Madaras László régész vezetésével a szolnoki Damjanich Múzeum munkatársai végezték 2014-ben.

Munkatársak: Magyar Csaba régész, Bernáth László, Kazsói Ágnes, Kovács Sándor, Kovács Zoltán, Kulcsár Kornél és Wolf Ernő technikusok és Miletics Edina régészhallgató.

CZIFRA SZABOLCS

17. Békéssámszon, Török híd (KÖH 1007)

(Békes megye) Ge, A

Intézményünk a Munkácsy Mihály Múzeummal kötött szerződés alapján végzett próba- és megelőző feltárást Békéssámszonban. A Száraz-ér szomszédságában épülő szennyvíztisztító telep területe régóta ismert volt a szakirodalomban. Itt korábban agyagbánya működött, melynek munkálatait Olasz Ernő kísérte figyelemmel. Ezek a régészeti feltárások 50 esztendeje voltak, azóta a terület szeméttelappé alakult át. A volt gödröket feltöltötték kommunális hulladékkal, s azon túl is nagy mennyiségű szemetet hordtak ki a hosszú évtizedek alatt. 2005-ben, Uniós beruházás keretében a közeli Török-híd és környezete megújult. Ez azt jelentette, hogy a felületet elegyengették, a szemetet, és az alatta lévő eredeti földet is nagy területen eldózerolták. Utóbbi tevékenységgel egyébként vésszesen a fel-

szín közelébe kerültek olyan régészeti objektumok, melyeket korábban a bánya nem érintett, így azok számunkra megmaradtak.

2013. július 18–26. között végzett feltárásaink a bánya gödreitől É-ra és K-re eső részt érintették, azt a területet, ahol a már említett planírozást végezték néhány évvel ezelőtt. Munkálataink során 4 települési objektumot és 5 sírt tártunk fel. A települési objektumok a gepida korba sorolhatóak, míg a sírok a kora avar korszakba. A sírok egy kivételével K–Ny-i irányításúak, a temetkezések felett mintegy 15–30 cm-rel általában állatcsontokat találtunk, mint ahogyan az jellemző a tiszántúli kora avar kori népesség hagyatékára. Két sírban lószerszám is előkerült. A temetkezések rangosak, kiemelkedik az 5. számú sír, melybe a kíséző leletek alapján ötvöst temettek. A dózerolt felszín hatására elképzelhető, hogy a humuszolt területen több sír is lehetett, miként az is lehetséges, hogy a bányatevékenység is semmisített meg kora avar kori sírokat. Ezt azért is gondolhatjuk, mivel ehhez a területhez közel van a Móricz Zsigmond utca, ahonnét Lőrinczy Gábor közölt hasonló korú temetkezést,¹⁰ de a Török-híd környékéről a Munkácsy Mihály Múzeum gyűjteménye is őriz gyöngyöket.

RÓZSA ZOLTÁN

18. Bélavár, Templom környéke (KÖH 85809)

(Somogy megye) Kö

A múzeumba korábban behozott leletek előkerülési helyét próbáltuk azonosítani. Bélavár központjában, K–Ny-i irányban található a Bajcsy-Zsilinszky utca, amely Ny felé, egészen a vasútig tart, majd megy tovább a várig és a Dráva holtágáig. Nagyjából az utca közepén, a templomtól ÉNy-ra, és az út É-i felén található a 15-ös sz. ház (itt gyűjtötték korábban a kerámiákat). A házban jelenleg nem lakik senki, így ott nem tudtunk érdeklődni, azonban a tőle K-re fekvő ház lakói megerősítették, hogy az ő kertjükben is lehet kerámiákat találni. A kertben a tavaszi vetemény miatt nem tudtunk terepbejárást végezni.

Pápa László polgármestertől megtudtuk, hogy a templom sekrestyéjének építésekor emberi csontok kerültek elő. 2006. október 26-án Jankovich B. Dénes járt errefelé, aki felfigyelt a római katolikus templom formájára – keletelt, és a szentélye a nyolcszög három oldalával zárul –, ami alapján feltételezhető, hogy az 1878-ban épült templomot talán középkori falakra emelték. Ezt támasztják alá a templom környékén talált embercsontok, a közelben talált középkori településnyomok, valamint az, hogy a település nagy valószínűséggel a középkorban is nagyjából ezen a helyen feküdt. Ezek ellenére a lelőhelyet csak megközelítőleg tudjuk behatárolni, további kutatások mindenképp szükségesek még. A lelőhely kiterjedése 150×180 m.

Munkatársak: Deák Ferenc, Cserép Tamás technikusok.

VARGA MÁTÉ

10 Békéssámszon, Móricz Zsigmond utca 12. KÖH 67931. Lőrinczy Gábor: Kelet-európai steppei népesség a 6–7. századi Kárpát-medencében. Régészeti adatok a Tiszántúl kora avar kori betelepüléséhez. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve: Studia Archaeologica 4 (1998) 344–246.